

Madencilik Sektörünün Canlanması İçin İlgili Mevzuatta Ne Yapılmalıdır?

Yusuf Ziya ÖZKAN

Dr. Jeoloji Y. Mühendisi, MTA Genel Müdürlüğü, Ankara

Millî gelire katkısı yıllardır fındık fıstık üretimimizle kıyaslanabilir düzeylerde kalmış madenciliğimiz, son yıllarda iyice gözden düşmüş bir sektör durumuna gelmiştir. Buna paralel olarak bor, trona gibi bir iki maden dışında doğanın ülkemize cimri davranmış olduğu görüşü de son zamanlarda oldukça sık ifade edilir olmuştur. Bugün neredeyse yetkili hiç kimse madencilik sektörünün önemine ve potansiyeline değer verir görünmemektedir.

Ancak bütün bunların, dayanakları sağlam görüşler mi, yoksa maden kaynaklarımız hakkında yetersiz bilgi düzeyimizi ve bulunmuş madenlerimizden yararlanma yönündeki cılız çabalarımızı yansıtmaktan öte bir anlam gelmeyen görüşler mi olduğu tartışma götürür. Bugün dünyanın iki dev maden üreticisi olan BDT (eski SSCB) ve Avusturalya için bile 50-60 yıl önce benzer yanlışlara düşülmüş olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bu iki devlet de o tarihlerde maden zenginlikleri açısından çok fakir olarak nitelenmekte idi¹. Dünya madenciliğinde bir güç olarak bugünkü konumlarına yükselişleri kabaca 1950'lerden başlayan büyük çabalan sonucudur.

Sözü uzatmadan kısaca söylemek gerekirse, madenciliğimizin sorunu değerlendirilebilecek maden kay-

naklarımızın olup olmadığı değil, bu alandaki yatırım fırsatlarının görülebilmesi, farkına varılabilesidir. Bu fırsatların görülebilmesi ise, başta arama ve teknoloji geliştirme olmak üzere yeterli nitelik ve nicelikte yatırım yapılmasına bağlıdır. Oysa bilimsel ve teknik yönden zayıf ve düşük düzeyde bir yatırım madenciliğimizin en göze çarpan özelliği ve böyle cüce bir sektör olarak kalmasının baş nedenidir. Kuşkusuz madencilik yatırımlarındaki çok yüksek risk, çoğu maden için iç talebin yetersizliği ve dış pazarlara girebilmenin zorlukları, bazı madenlerimizin işletilebilmesini sağlayacak teknolojik çözümlerin geliştirilmesinin (know-how yetersizliği) bu sonucu yaratan önemli caydırıcı unsurlardır. Ne var ki bunların da temelinde yatan esas iki neden sermaye yetersizliği ve gerçek girişimci azlığıdır.

Bilindiği gibi, ülkemizde - yalnızca madencilik sektöründe değil - genelde yatırım taleplerinin sermaye ihtiyacının karşılanmasında sıkıntılar vardır. Yatırımlara ayırabildiğimiz kaynaklar İPSÜlerden beri GSMH'nin ortalama % 22'sini aşmamıştır ve yatırımların sermaye ihtiyacı önemli oranda dış borçlanmayla karşılanmaktadır. Oysa çok yüksek riskli arama yatırımları başta olmak üzere, madencilik yatırımları için ihtiyaç duyulan uzun vadeli

borçlanma şansı pek yoktur. Madencilik yatırımlarımızda sermaye ihtiyacını karşılamının tek etken yolu yabancı sermaye girişine önem vermektir,

Diğer neden daha da önemlidir, Madencilik sektöründe yaşanan başarısızlığın asıl nedeni, uluslararası rekabet koşullarında yatırım, üretim ve pazarlama yeteneklerine sahip girişimcilerin yok denecek kadar azlığıdır, Maden ruhsatı sahipleri sayısına bakarak ülkemizde bu alanda binlerce girişimci bulunduğu söylenebilirse de, bunların çoğu sermaye yönünden güçsüz, sektörde yatırım, üretim ve pazarlama yapmanın sorunları, maliyeti ve riskleri hakkında bilinçsizdir, Madenciliğimizde arzulanan sıçramaları bu cılız ve bilinçsiz çabalardan beklemek gerçekleşmeyecek bir düşür. Bu nitelikteki girişimcilerden, madencilik alanındaki yatırım fırsatlarını görmek ve onları en iyi biçimde değerlendirmek için gerekli çeşitli mühendislik, mali vb. uzmanlık hizmetlerinden yararlanabilecek bir yönetim becerisi göstermeleri ve yeterli sermayeyi sağlamaları herhalde beklenemez. Burada hemen özellikle vurgulanmalı ki, bu sözlerden madencilik sektörünün küçük girişimciye kapatılması anlamı çıkarılmamalıdır. Küçük ve orta büyüklükteki madenci-

¹ Friedensburg, 1936 : Posch, A. G., 1985, The search for ore deposits in the third world - Chances of success : Natural Resources and Developments, 21, 35-43.

lerin tüm dünyada sektörde önemli rolere sahip oldukları bilinen bir gerçektir. Söylenmek istenen, küçümsenemeyecek maddi kayıplara uğrayan maceracı madencilerin aydınlatılması ve spekülative amaçlarla bu sektöre girenlerin engellenmesi, böylece sahaların gerçek yatırımcılara açılmasıdır.

Gerçek yatırımcıyı madencilik sektörüne çekmek için alınabilecek önlemleri

a) sahaların gerçek yatırımcılara ıçık tutulması ya da spekülative amaçlarla sahaların kapalı tutulmasının önlenmesi, b) madencilik alanında yatırım maliyetlerinin girişimciye elverdiğince ucuza mal olmasını sağlayacak destekler verilmesi, c) bu alanda risk alma ve yatırım yapma eğilimlerinin artırılması biçiminde özetlemek mümkündür,

SPEKÜLATİF AMAÇLA SAHALARIN KAPALI SALMASININ ÖNLENMESİ

Girişimcilerin kendi ihtiyaçlarına yeterli olacak asgari saha için ruhsat talebinde bulunmalarını sağlamak üzere 3213 sayılı yasayla, saha büyüklüğüyle orantılı teminat alınması yerinde olmuştur. Bunun ayrıca alan sınırlamasıyla desteklenmesine ihtiyaç olduğu da uygulamadan anlaşılmaktadır,

Sahaların olabildiğince dar tutulmasını sağlayıcı bu önlemlerin yanı sıra ruhsatların zorunlu bir asgari çaba gösterilmesi şartıyla verilmesi, sahaların spekülative amaçlarla boşuna elde tutulmasını engellemeye yarayacaktır. Bu şart, arama ve önışletme ruhsatları için zorunlu bir asgari yıllık yatırım düzeyinin, işletme ruhsatları için zorunlu bir asgari yıllık üretim miktarının gerçekleştirilmesi şeklinde düzenlenebilir. Şartları yerine getirilmeyen arama ve önışletme ruhsatları için o yıla ait teminatın yakılması ve süreleri sonunda ruhsatların fesholunması uygun bir yaptırım olabilir, idarece kabul edilen bir mazereti (mücbir sebepler) olmadan asgari yıllık üretimin gerçekleştirilmemesi halinde ise, ilk yıl teminatın yakılması, tekrarı halinde işletme ruhsatı için terk işlemleri uygulanması düşünülebilir. Süreleri sonunda işletme ruhsatlarının uzatılması da yine bu zorunlu asgari üretimin devam ettirilmesi şartına bağlanabilir,

Sözü edilen zorunlu asgari üretim miktarı, işletme projesinde belirtilen

işletme kapasitesi ile ilişkilendirilerek (söz gelişi ruhsatın ilk 5 yılı için kapasitenin 1/3'ü, sonraki yıllar için 1/2'si) daha ciddi işletme projesi hazırlanması yönünde bir otokontrol mekanizması oluşturulması da yerinde olur,

YATIRIMCILARIN DESTEKLENMESİ

Yatırımcıya sağlanabilecek desteklerin başında, madencilik faaliyetleri üzerine devletçe bindirilen yüklerin (devlet hakkı, madencilik fonu, vergiler, çevre koruma giderleri, pa-yı,..) başka sektörlerdeki ve başka ülkelerdeki yüklerle kıyaslanabilir düzeylere indirilmesi gelir, Temel maliyet unsurlarında en azından eşitlik sağlanmadan madencilüğümüzün daha avantajlı ülkeler, sektörler dururken yatırımcıların ilgisini çekmesini beklemek pek gerçekçi olmasa gerektir, Kuşkusuz maden kaynaklarının değerlendirilmesinden ülke insanların azami yarar sağlaması ana amaçtır, Maden kaynaklarının biran önce azami etkinlikle aranıp bulunması, en yüksek verimle (recovery) ve çevreye zarar vermeden işletilmesi, böylece madencilik faaliyetleriyle yaratılan gelirden devletin makul bir pay alması bu amaç gereğidir, Ancak bu payın girişimcinin hakkı olan göze aldığı riskle bağdaşır bir kârla birlikte yatırımını mümkün olan en kısa zamanda geri kazanmasını engelleyecek, sektöre yapılacak yatırımları caydıracak boyutta olmamasına dikkat etmek de kamu çıkarları gereğidir, Zira işletilmeyen maden kaynağı yaratılmayan millî gelir, yaratılmayan istihdam, yaratılmayan ihracat geliri demektir,

İlgili bir başka konu da teşviklerdir. Bugünkü gibi tüm madencilik yatırımcısının teşvik kapsamına alınması yerine, yatırım için ayrılabilen sınırlı kaynakların iyi saptanmış yatırım önceliklerine uygun projelere yönlendirilmesini özendirerek seçmeçi bir teşvik uygulaması daha iyi olacaktır,

Bu arada madencilik alanında temel bilgilerin ertilmesi, yatırım olanaklarının ortaya çıkarılması ve yatırımcıların ilgisini çekecek bir noktaya kadar araştırılması işinin devletçe üstlenilmesi, yatırım maliyetlerinin düşürülmesinde ve yatırımların

uyarılmasında etkili bir destektir, Bu nedenle MTA Genel Müdürlüğü'nün çalışmalarına ağırlık verilerek katkıların daha da artırılması uygun olur,

YATIRIMCININ CESARETLENDİRİLMESİ

Sektörde risk alma ve yatırım yapma eğilimlerini cesaretlendirmek için en önemli gereklilik, diğer sektörler için de geçerli olan, uzun dönemli tahminleri tutarlı kılacak istikrar ortamının varlığıdır. Yatırımcı, doğal olarak yatırımını geri kazanma olasılığını değerlendirirken, çalışacağı koşulları, hak ve yükümlülüklerini bir yoruma yer bırakmayacak biçimde kesin olarak bilmek ve bu yükümlülükleri bir maliyet unsuru olarak önceden tartabilmek isteyecektir, Maden yasası ve madencilik etkileyen mevzuatta (para ve maliye politikaları, teşvikler, çevre yasası, iş güvenliği mevzuatı, yabancı sermaye / yabancı ortaklık kanunu,..) boşluklar, farklı anlamalara yol açabilecek ifadeler ve belirsizliklerin azaltılmasına çabalanmalıdır. Getirilen düzenlemelerin amaca yeterli en yalın düzenlemeler olmasına özen gösterilmelidir. Bu kapsamda ilgili mevzuatın gözden geçirilerek amaca hizmet etmeyen, gecikmelere, hatta ihtilaflara yolaçan ve zorunlu olmayan gereklilik ve düzenlemelerden ayıklanması, yatırımcıların ve devlet görevlilerinin en fazla önem verdikleri istekler arasındadır, Aşağıda önemli görülen ilgili birkaç konuda öneriler sunulmaktadır.

Girişimcinin yönetim yetkisi

Kendi kân veya zarar üzerinde belirleyici etkiye sahip olması nedeniyle, madencinin faaliyetleri üzerinde ola bildiğince serbest olması zorunludur. Kuşkusuz kamu çıkarlarını ilgilendiren yönlerden bazı kurallar koyması ve faaliyetlerin bu kurallara göre yürütülmesini sağlamak için denetim yapması da devletin görevidir, Ancak devletin bu kural koyma ve denetim yetkisini kamu çıkarlarını ilgilendiren konularla sınırlandırması, girişimcinin yönetim yetkisine müdahale aşamasına kadar götürmemesi gerekir. Söz gelişi madencilik faaliyetlerinin iş güvenliği içinde ve çevreye zarar vermeden yürütülmesini sağlamak için standartlar belirlemesi (iş güvenliği»

çevre standartları), faaliyetlere ciddiye kazandırmak ve kargaşa çıkmasını önlemek için kurallar koyması (ruhsatsız faaliyet yasağı) arama ve üretim için makul bir çaba gösterilmesi zorunluluğu gibi ve bu konulan denetlemesi İvletin çıkan gereğidir. Oysa madencilik faaliyetlerinin tekniğine uygun olarak yürütülmesi, girişimcinin yönetim yetkisi içinde kalması gereken bir konudur. Daha açık bir anlatımla, en doğru arama çalışmasını yapmak, yatağın jeolojisine, tetaik imkanlara ve yasal gerekliliklere (iş güvenliği, çevre standartları,,) uygun en ekonomik üretim çalışmalarını gerçekleştirmek ve bu işleri hangi uzmanlardan yararlanarak başarabileceğine inanıyorsa onları çalıştırmak yetkisi, riski üstlenen, gerekli sermayeyi sağlayan, yasal sorumlulukları taşıyan ve sonuçlarına katlanmak zorunda olan girişimciye ait olmalıdır. Çarpıcı bir örnek vermek gerekirse, girişimci eğer bir tarihçi çalıştırarak aradığı madeni bulabileceğini umuyorsa onu; bir iktisatçı çalıştırarak cevher üretiminde daha başarılı olacağına inanıyorsa onu çalıştırabilmelidir. Bu uç Örnekler bir yana bırakılırsa, girişimcinin kazanmak için en uygun uzman ya da uzmanları en uygun yerlerde çalıştırmak isteyeceği kesindir. Zira madencilik faaliyetlerinin tekniğine uygun olarak yürütülebilmesinin bu konularda uzmanlaşmış meslek adamlarınca mümkün olabileceği kuşkusuzdur. Bu nedenle madencilik faaliyetlerinde kendi mesleki katkılarının ne kadar önemli ve vazgeçilemez olduğu savındaki çevrelerin, ancak başarılı olursa kazanabilecek girişimcinin takdir yetkisine güvenmeyip, ayrıca yasal bir istihdam zorunluluğundan medet ummaları için hiçbir neden yoktur.

Öte yandan böyle bir düzenlemede, devletin çıkarları açısından da bir sakınca görülmemektedir. Çünkü maden kaynaklarını onlardan türeyecek gelirin bugünkü değerini azamiye çıkaracak biçimde bulup işletmek girişimcinin ve devletin çıkarlarını çakıştığı bir konudur. Söz gelişi herhangi bir girişimcinin, daha az bir devlet hakkı vermek uğruna satılabilecek nitelikte bir cevheri bile bile yerinde bırakması, telef etmesi düşünülemez. Onun amacı devlete zarar vermek değil, kendisinin kâr etmesidir. Dolayısıyla şimdiki gibi "madenci, satış kabiliyeti olan en düşük nitelikte cevheri işletmek zorundadır" diye bir kural

koymanın gereği ve pratik bir yaran yoktur? Madenci bir yasal zorunluluk olsa da olmasa da, kendisini kâra götürecektir her işi yapacak, bunun için gerekli her kişiden yararlanacaktır.

Eğer girişimcinin kamu çıkarlarına verebileceği zararların (iş güvenliği gereklerine uymamak, çevreye zarar vermek, kaçak üretim yapmak, vergi kaçırmak,...) önüne geçmek için şu veya bu uzmanı çalıştırmasının zorunlu olması gerektiği savunuluyorsa, bunu anlamak daha da zordur. Kamu çıkarlarını koruma'da girişimciden çok, onun çalıştırdığı, ona bağlı elemanlara daha fazla güvenmek için haklı bir neden gösterilemez. Bu devlete düşen bir görev olup, en iyi, devletin ilgili konularda kurallar, standartlar koyması ve kendi personeli eliyle bunlara uyulup uyulmadığını denetlemesiyle korunabilir. Önemli olan ve devleti ilgilendiren konu, yasal gereklilikleri kimin yerine getirdiği değil, yerine getirilip getirilmediğidir.

Sonuç olarak madencilik faaliyetlerinde şu veya bu uzmanın çalıştırılmasının zorunlu tutulması ne madenci açısından gerekli, ne de devletin çıkarlarının korunması açısından yeterlidir. O yüzden maden yasasında ve emniyet nizamnamesinde faaliyet raporları, işletme projesi, fenni nezaretçi ile ilgili yetki veren maddelerin tümüyle kaldırılması uygun olacaktır.

İşletme ruhsatı verilmesi

Maden haklarını kullanabilmek için gerekli ruhsatların, devlet dairelerini en az meşgul edecek ve ihtilaflara yol açmayacak bir yolla verilmesi herkesin dile getirdiği bir istektir. 3213 sayılı yasa da arama ruhsatları için getirilmiş düzenleme (ruhsat başvurularının öncelik sırasına göre değerlendirilmesi, sahalann yeni aramalara ilan yoluyla açılması ve birden fazla başvuru olduğunda ruhsatın anında yapılacak açık artırma ile verilmesi) bu amaca uygundur.

İşletme ruhsatı verirken devletin gözetmesi gereken hususlar; işletmeye alınacak yatağın daha önceki ruhsat dönemlerinde gerekli jeolojik özelliklerinin yeterince açığa çıkarılmış, fizibilite çalışmasıyla teknik, ekonomik ve mali yönden hakıyla değerlendirilmiş olması ve en uygun yatırım düzeyi gerçekleştirilerek yatağın potansiyeliyle bağdaşır bir kapasiteyle ve en yüksek verimle (re-

covery) işletmeye alınmasının sağlanmasıdır. Bu gerekçeyle 3213 sayılı yasa, işletme ruhsatı almak için başvuran arama veya önışletme ruhsatı sahibinin bir işletme projesi vermesini ve bunun ilgili daire tarafından onaylanmasını şart koşmuştur. Ne var ki getirilen bu düzenleme, arzuhalci gibi çalışan mühendislik bürolarında yasak savmak için ayaküstü hazırlanmış, ciddiyetten uzak işletme projeleriyle birçok spekülâtörün işletme ruhsatı almasından başka gerekçesine hizmet eder bir sonuç doğurmamıştır. İdareye verilen onaylama yetkisi eksik, yanlış ve konu edilen yatakla ilgisiz projeleri geri çevirmeye, düzeltirmeye, düzeltilmediği takdirde işletme ruhsatı vermemeye yetmemiştir. Zaten idarenin ne elindeki kadroyla bu işletme projelerini teknik-ekonomik-mali yönden değerlendirecek gücü ve zamanı, ne de değerlendirebilecek bile onaylamadığı takdirde doğacak ihtilafları göze alacak cesareti vardır. O yüzden, gerekçesine katılmakla birlikte, işletme projesi verme ve idarece onaylamanın yeterli bir çözüm olmadığı düşünülmektedir. Unutulmamalı ki her düzenleme yüklendiği amacı gerçekleştirdiği ölçüde bir anlam ve değer taşır.

Bu görüşten hareketle, işletme ruhsatı verilmesinde şu iki yoldan birinin izlenmesi önerilmektedir,

1- Yatağı işletmek için en yüksek yatırım tutanını taahhüt edene verilmesi, ya da

2- Yapılacak anında açık artırmada en fazla artırana verilmesi.

Bu önerinin gerisinde şu düşünce yatmaktadır: Taahhüt edilen yatırım büyüklüğü ya da yapılan en fazla artırımın, başvuru sahibinin söz konusu maden yatağına verdiği değer gerçeğe bir göstergesi olduğu açıktır. Ancak bu değerlendirmede göstereceği hüner, yaratıcılık ve isabet ölçüsünde rakiplerinden daha fazla başarılı olabileceğinden girişimci, bunun için gerekli olan yeterli arama çalışması ve fizibilite değerlendirmesini en yetkin biçimde yapmaya zorlanmış olacaktır.

Önerilen işletme projeleriyle yatırım büyüklüğünü ilişkilendirerek yatırım büyüklüğünün gerçekçi olup olmadığının değerlendirilmesinin idareye getireceği yük ile doğurabileceği ihtilafları yol açacağı zaman kaybı ve "nasıl olsa işletme ruhsatı aldıktan sonra bir yolunu bulup istediğim değişiklikleri yaparım" diye şışirilmiş

yatırım büyüklükleri taahhüt edebilecek bazı girişimcilerin haksız rekabetinin önlenmesinin zorluğu gözönüne alınarak açık artırma seçeneği tercih edilebilir.

Bunun için, o ana kadar idareye ulaşmış yatak hakkındaki tüm bilgileri (bulucunun verdiği arama raporu dahil) içeren ihale dosyasının açık artırmaya katılmak isteyen tüm girişimcilere verilmesi ve bu bilgilerin doğruluğunu yerinde kontrol dahil, gerekli değerlendirmeleri yapmaları için açık artırma gününe kadar makul bir süre (örneğin 6 ay) tanınması gerekir,

Burada haklı olarak eğer arama ruhsat sahibinin kendi bulduğu yatağı işletmek ve böylece yaptığı masrafları en azından geri kazanmak için bir güvencesi olmayacaksa, niçin çok yüksek riskli arama yatırımları yapsın diye sorulabilir. Tabii ki kendi çabası sonucu bulduğu maden yatakları üzerinde girişimcinin haklarının kesin olarak belirtilmesi zorunluluğu vardır, 3213 sayılı yasa da bunun için buluculuk hakkı getirilmiştir. Kuşkusuz bu girişimcileri çok yüksek riskli arama yatırımlarına çekmek için yeterli değildir, O yüzden açık artırmada bulucusuna tercihli bir hak verilmesi (söz gelişi yaptığı artırımın % 20 fazlasıyla rakiplerine karşı yarışması) uygun olabilecektir,

Buluculuk hakkı

3213 sayılı yasa da buluculuk hakkı ile ilgili boşluklar vardır* Faaliyet raporları (arama ruhsatı döneminde faaliyet raporları verilmesi gereği ayrıca tartışma götürür) yerine, arama ruhsatı sahibinin idareye - içermesi gerekli asgari verileri önceden belirlenmiş- bir arama raporu vererek varlığını bildirdiği maden veya maden kaynaklarının bulucusu sayılması bu konuya önemiyle bağdaşır bir ciddiyet kazandıracaktır. Herhalde bu hak; bir zehurun varlığını bildirenlerin Ödüllendirilmesi için değil de, belirli nitelikleriyle bir maden kaynağının varlığını ortaya çıkaranlara, yani bunun için belirli bir emek ve para sarfetmiş olanlara* yatağı işleten tarafından - bu maden kaynağını değerlendirdiği ölçüde- arama masraflarını karşılamak, mümkünse biraz Ödüllendirmek için elde

ettiği gelirden pay vermesi için konmuştur.

Öte yandan buluculuk hakkı, yatağın bulunmasında başka birinin yapmış olduğu katkıdan dolayı verilmektedir, Bu hakkın bulucunun açığa çıkardığı jeolojik rezervle² sınırlı tutulması, işletmecinin sonradan kendi yaptığı arama çalışmalarıyla bulduğu ek rezervler için buluculuk hakkı ödememesi gerekir. Bu konunun yasa da açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç vardır.

Sadece bu durumda gerçek dışı beyanlarla haksız olarak kazanılmış buluculuk haklarının yapılacak denetimlerle anlaşılması halinde idarenin iptal yetkisi olmakla birlikte, daha fazla buluculuk hakkı kazanmak amacıyla arama raporlarında şişirilmiş rezerv bildirilmesini önleyici otokontrol mekanizmalarına da ihtiyaç olacaktır. Bunun için arama raporunda bildirilen jeolojik rezerv ile işletme ruhsatı almak için verilen işletme projesinde bildirilen işletme kapasitesinin ilişkilendirilmesi düşünülebilir. Kuşkusuz başka birçok etmene (talep hacmi, üretim tekniği, finansman olanakları,..) de bağlı olarak işletme projesinde en uygun olarak belirlenmiş olduğu varsayılan kapasiteyle azami bir işletme ruhsat süresinde (söz gelişi 20 yıl) makul bir verimle (recovery) bilinen rezerv tükenmeyecekse, sahanın fazla rezervin yer aldığı kısmı taksir edilebilir,- Yukarıda değinildiği gibi, işletme kapasitesinin zorunlu asgari yıllık üretimle ilişküendirilmesiyle, rezerv-işletme kapasitesi-zorunlu yıllık üretim arasında çapraz bir otokontrol mekanizması da oluşturulmuş olacaktır.

Öte yandan buluculuk hakkının düşmesi için yasa da bir süre (örneğin 10 yıl) konmalıdır. Aksi halde belirli bir zaman sonra, ülkede üzerinde buluculuk hakkı olmayan saha bulmak zorlaşacak, bunlarla ilgili işlemlerin izlenmesi idare için taşınamayacak ağır bir yük oluşturacaktır. Ayrıca işletmeye alabilmek için yeterince (ayrıntı ve güvenilirlik açısından) aranmadan buluculuk hakkına konu olmuş sahaların - kimse işletmek için talip olmayacağından - madencilğe kapalı kalması gibi olumsuz bir sonuç da

doğabilecektir. Oysa belirli bir süre sonuna kadar işletilemeyen sahaların üzerindeki buluculuk hakları silinerek yeniden aramalara açılması hem buluculuk hakkı başvurularına ciddiyet kazandıracak, hem yeterince aranmadan işletme ruhsatı evresine ulaşmış sahaların yeniden aramalara açılabilmesini sağlayacak, hem de idarenin yükünü hafifletecektir.

Rapor etme

Arama, geliştirme ve üretim faaliyetleri sırasında girişimci tarafından elde edilen teknik, ekonomik, mali verilerin hangilerinin idareye bildirilmesinin zorunlu olması gerektiği, önemle tartışılması gereken bir konudur, Kuşkusuz devletin çıkarını etkileyen verilerin (örneğin, devlet hakkının³ belirlenmesi için yıllık üretim miktarının, terk sırasında açılmış ocakların son durumunu gösterir maden jeoloji haritası ve imalat haritası ile gerekli emniyet tedbirlerinin alındığının ve çevreye verilen tahribatın giderildiğinin bildirilmesi,..) zamanında devlete rapor edilmesi gerekir, Ancak 3213 sayılı yasa gerekçesinde ifade edildiği gibi "madencilik faaliyetleriyle ilgili birinci derecede güvenilir bütün teknik ve istatistiksel bilgilerin bir envanter içinde toplanmasını sağlayan tasarı plan ve program hedeflerinin tesbitinde, madencilik politikasının belirlenmesinde, ithalat ve ihracat rejimlerinde, teşvik tedbirleri ile üretim projeksiyonlarında gerek duyulan bilgilerin teminini sağlamak" amacıyla ilgili verilerin devlete rapor edilmesini girişimciye yüklemek herhalde doğru olmaz, Bu devletin kendi sorumluluğunda olan kendi işidir, Bu açıdan, özellikle, faaliyet raporları gözden geçirilerek zorunlu olmayan unsurlardan ayıklanmalıdır,

Öte yandan girişimcinin devlete rapor ettiği verilerin kimlerin kullanımına açık olacağı da üzerinde özenle durulması gereken bir konudur, Girişimcinin çıkarı bazı verilerin (söz gelişi arama çalışmalarında buluşa götüreceği bazı ipuçlarının, işletmedeki üretim maliyetlerinin, vb.) bir süre gizli kalmasını gerektirebilir. Rapor etme düzenlenirken bu nokta da göz önüne alınmalıdır. •

² Ekonomik ve teknik parametreler gözönüne alınmadan saptanmış yerinde cevher tenör ve tonajı,

³ Burada devlet hakkının "İşletme Brüt Kân" yerine, gerçekleştirilen yıllık üretim miktarı üzerinden alınmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. Konuyu genişletmemek için bunun gerekçesine burada değinilmemektedir,